

Književnost.

Slovenska književnost.

Knjige Slovenske Matice za 1. 1895.

(Dalje.)

Zabavna knjižnica. IX. zv. Temni oblaki.
— Čolnarji in brodniki na Ljubljani in Savi.
8". Str. 143. — Cena 40 kr.

Odkar je rajnemu Levstiku padlo iz roke ostro pero, nismo več čitali tako rezkih in trdih ocen, kakor o letošnjem zabavnem berilu Slovenske Matice. Vsekako treba reči, da to ni dobro znamenje za naše leposlovje.

Četudi je pa jako prav, da pové ocenjevalec svojo misel krepko in jasno, vendar treba, da se ozira — ne toliko na splošne človeške, torej tudi pisateljske slabosti, kolikor — na stališče pisateljevo, na njegov namen, na njegovo posebnost, ki je več ali manj opravičena, ako je umetnostna in dosledna. Ocenjevalec bodi pravičen realistu in idealistu in vsakemu priznavaj njegove vrline. Sicer se je začela v najnovejšem času med nami nekaka pravda, ali je v pesništvu, posebej v povestnih delih, boljši realizem ali idealizem. Toda ta pravda je popolnoma nepotrebna; obe vrsti umetnih proizvodov sta opravičeni in živita že od nekdaj v pesništvu, pa tudi bodeta, ker izvirata iz različnih značajev pisateljev, kakor tudi posameznih dôb. (Morda izpregovorimo drugodi o tem, ako bo treba, obširneje.) Na tem nepristranskem stališču naj stoji ocenjevalec. Mislimo, da bi bile ocene o letošnjih pripovednih spisih Slov. Matice milejše, ako bi se bili ocenjevalci držali tega načela.

A rekli smo: ta soglasna nemilost in obsodba ocenjevalcev ni dobro znamenje za leposlovne letošnje proizvode; tudi ne namerjamo naravnost ugovarjati svojim tovarišem. Žal, le prerisnično je, da izvečine pogrešamo v spisih onega bistvenega dela, brez katerega ni pravih umotvorov, ki se mu pravi umetna oblika. Ta oblika pa ni samo jezik ali pisava ali način pripovedovanja, ampak je najprej celotni duh, ki oživlja izbrano snov. In za tega duha treba mišljenja, uma, volje, truda, stanovitosti, skrbnosti, pile, popravljanja, čiščenja, glajenja. Ali se pa hoté naši pisatelji, katerim radi priznavamo veliko sposobnost in nadarjenost, ukloniti temu jarmu? Kipar mora svoj kip vsestransko olizati; ni dovolj, da napravi samo nekaj štul, ki bi pomenjale glavo, roke in noge. In to skrbno likanje moramo zahtevati tudi od pisateljev.

Zaradi tega želimo iskreno, da bi naših pripovednikov ne ostrašile letošnje neugodne ocene, prosimo pa tudi nujno, naj se pač bolj trudijo za pravo umetnost. Idealist naj ne pozabi, da je podlaga vsakemu umotvoru živa istina in dejansko življenje, ne pa neverjetne in zračne izmišljotine;

realisti pa naj pomislijo, da umetnost ni gola priroda, čeprav izhaja tudi iz prirode; ni namreč iz same prirode, ampak še bolj iz uma, iz duha. Ko bi bila umetnost samo reprodukcija prirode, bile bi tudi živali umetnice prve vrste.

Zdelo se nam je potrebno toliko opomniti splošno, da lahko tem krajše presodimo posamezne proizvode.

„Temni oblaki“ res niso povest, da bi se ž njo ponašali pred svetom; najmanj nam je všeč to, da slučajnost ali sreča razvozla zapleteno dejanje: vendar smemo pohvaliti pisateljevo domoljubno vnemo, opisovanje notranjskega življenja in нравno podlago, na kateri sloni povest.

Nedavno smo opomnili, da je pri Dobravčevih povestih premalo razlike. Recimo, da bi bila vsaka zase tudi dokaj dobra; ker je pa druga drugi jednaka, izgine lahko pri čitatelju vse zanimanje za pisateljeve proizvode. Zlasti ima gospod pisatelj nekatere posebnosti, katere silijo pogostoma na dan. Kajpak; naj bi bili tudi demanti, a kar je preobilno, tega se kmalu prenamajemo. Zato mu svetujemo, naj piše čisto preprosto, a tudi čisto resnično, kadar opisuje življenje. Idealnega vzleta ne bomo pogrešali, ker ga je v pisatelju dovolj; resničnost in preprostost pa mu bodeta kazala trdno pot, po kateri se najhitreje pride do namena. — Toliko bodi dosti, da ne delamo krivice marljivemu pisatelju, ki deluje tako goreče na polju naše beletristike. Žal, nobena cesta ni tako gladka in čista, da ne bi se na njej našlo kaj blata ali kamenja za na hrbet nemilega popotnika.

Vrhovčev spis: „Čolnarji in brodniki na Ljubljani in Savi“ spada med one dragocenosti, katerih je naš zgodovinar zbral že mnogo po naši malo znani zgodovini.

Ant. Knezova knjižnica, II. zvezek (strani 210) nam podaja dve povesti in jeden življenjepis. „Gorski potočki. Povest Ivana Gorca.“ O tej povesti bi se dalo marsikaj reči, in zares se je tudi že reklo mnogo. Ostro so jo sodili na desni in levi; tudi mi je nečemo in ne moremo opravičevati, ker se nam zdi, da je pisatelj le preveč pozabil zahtev umetnostnih in нравnih: a vendar mislimo, da pisatelj namen ni bil slab, marveč dober, in da je treba celó najneumestnejše prizore soditi po načelih, ki so izraženi v uvodu: kot ironijo. A kar se tiče нравnosti, smo neizprosni ter pravimo: kar je kreposti nasprotno, kar je pohujšljivo, to je veliko zlo povsodi, največje pa v lepem slovstvu. Nikar se ne šalite iz kreposti! Pisatelj ima lepe darove, a naj jih nikar ne porabi za to, da iztakne ves gnoj in vse smeti v „Krvavi dolini“, marveč naj išče tudi kaj boljšega v življenju, izvestno najde tudi mnogo dobrega, in za